

De geheime rede van Balkenende: 'We moeten trots zijn op ons christendom'

(De Staat der Nederlanden spande namens de minister-president een kort geding aan tegen de publicatie van deze tekst in Opinio, 4 april 2008, omdat Balkenende deze rede nooit heeft gehouden. De Staat verloor het geding. De rechter oordeelde dat 'het artikel overduidelijk een verzinsel is dat op karikaturale wijze (het gebrek aan) polemiek omtrent het christendom en de islam aan de orde stelt en uitlokt.*

Er is dus geen sprake van een onjuiste of valse weergave van feiten, zoals de Staat meent. [...] Voor zover het hier een kritische bejegening van de heer Balkenende betreft, geldt dat hij zich dit als minister-president en leider van het CDA zal moeten laten welgevalen'.

Schrijver van deze pastiche was Jaffe Vink.)

Zondag 30 maart 2008 vond er een geheim beraad plaats van een dertigtal CDA-prominenten. Bij die gelegenheid hield Jan Peter Balkenende een opmerkelijke rede.

Waarde vrienden,

'Het roer kan nog zes keer om.' Daar moest ik de afgelopen dagen aan denken. Het is de titel van een boek van Maarten 't Hart. Het roer kan nog zes keer om. Maar ik dacht ook: het roer moet nu om! Zoals jullie allemaal weten, hebben we het roer al enkele keren omgegooid. Bij het zeilen is dat de gewoonste zaak van de wereld, maar in de politiek ligt dat wat lastiger. Maar wat is politiek anders dan goede stuurmanskunst? Daarom: het roer moet nu om. Wat is de situatie? De afgelopen maanden hebben we ons laten gijzelen door Geert Wilders. We hebben ons in een positie laten manoeuvreren waaraan we niet meer wisten te ontkomen. Ik zal het zo hard mogelijk zeggen – want we zijn hier niet bij elkaar en onder elkaar om zoete broodjes te bakken, nee, wij regeren mede het land en er zijn grote problemen, of misschien moet ik wel zeggen, er is een groot probleem – en daarom zeg ik: we hebben het helemaal niet goed gedaan. Ik betrek dat ook op mezelf: ik heb het niet goed gedaan.

Wat is het grote probleem? En wat heb ik niet goed gedaan? Allereerst wil ik nog zeggen dat ik slechts enkele korte punten op papier heb gezet. Ik kon vannacht niet slapen. Ik ben naar beneden gegaan, ik had de *Belijdenissen* van Augustinus meegenomen en ik ben aan de keukentafel gaan zitten met een vel papier. Hoe het precies kwam, weet ik niet meer, maar ik voelde mij geïnspireerd door Barack Obama, door zijn magnifieke redevoering in Philadelphia. Als je het hebt over het benoemen van een probleem – dat deed hij. Het probleem was zijn dominee. *God damn America*. En nog veel meer van dat soort zinnen, en nog erger. En wat deed Obama? Hij ging er met een nietsontziende eerlijkheid op in. En met een retorisch vernuft waar ik jaloers op ben – laat ik ook eerlijk zijn. Ik zal proberen, door hem geïnspireerd, op dezelfde eerlijke manier onder ogen te zien wat hier in ons land aan de hand is.

Wat is het grote probleem? Ik zeg het zonder omwegen: het grote probleem is de islam. Jullie horen het goed, ik zeg niet: de radicale islam of het islamitische terrorisme of het fundamentalisme in het algemeen – nee, ik zeg: het grote probleem is de islam. Ik ga nu een paar punten noemen en ik zou willen dat we deze punten de komende drie, vier weken met elkaar en onder elkaar bespreken, dat ons wetenschappelijk bureau daar een leidende rol in vervult en dat we over een maand naar buiten kunnen komen met een samenhangende visie op de islam. En dat we met zijn allen kunnen zeggen: zo kijken wij hier tegen aan, dit is onze visie. Want dat heeft ontbroken, en daarom was het mogelijk dat Wilders ons gijzelde: wij hadden geen visie op de islam. Misschien zeggen jullie nu: wij hadden wel degelijk een visie op de islam. En dan hoor ik meteen de algemene zinnen die al jaren de ronde doen: de islam is een wereldgodsdienst, de islam is een van de drie godsdiensten van het Boek, gevolgd door zinnen over godsdienstvrijheid en de noodzaak tot dialoog, en het verschil tussen de radicale islam en de islam, daar zijn we knettergoed in, om het zo maar eens te zeggen, en het verschil tussen de godsdienst en de gelovigen, en tussen opvattingen en gedrag – al die mantra's ken ik – en dat je niet alle moslims over één kam mag scheren, die uitdrukking wordt ook te pas en te onpas gebruikt, zonder dat nog iemand de herkomst kent – ik heb het voor deze gelegenheid in de oude Stoett opgezocht [Dr. F.A. Stoett: *Nederlandse spreekwoorden en gezegden*. W.J. Thieme & cie, Zutphen.]: het is een gezegde dat is ontleend aan de weverij, en kam betekent hier de weverskam, die breed of fijn is, al naargelang het stuk dat men weeft breed of fijn moet worden. Het voert te ver om hier lang bij stil te staan, maar wat ik nog wel wil zeggen: de oorspronkelijke betekenis van 'over

één kam scheren' is positief: je maakt een samenhangend weefsel, je maakt een geheel. En het is typerend voor onze onsamenhangende tijd dat het omgekeerde wordt benadrukt: je mag niet over één kam scheren. Waar ben je dan mee bezig, dacht ik toen. Allemaal losse draden!

Ik ga trouwens eens aan Ella vragen of de oude Stoett ook in de inburgeringscursus zit. Zal wel niet. Maar het kan toch heel nuttig zijn dat de nieuwe Nederlanders de oude spreekwoorden en gezegden leren kennen.

Nu ik toch bezig ben, noem ik nog een voorbeeld. 'Tot hier toe en niet verder.' Die uitdrukking is ontleend aan het boek Job: 'Tot hiertoe en niet verder zult gij komen, hier zal de trots uwer golven blijven staan.'

Jullie vragen je misschien af: hoe komt hij nu weer terug bij de islam? Wat is het verband? Wat is het weefsel? Ik zal het uitleggen. Maar ik moet erbij zeggen dat dit onderwerp me bijzonder emotioneert. Ik zal zeggen wat ik vind: ik vind die hele Koran niet veel aan. En aan de andere kant word ik helemaal kriegel van al het gekanker op Bijbel en christendom. Wij kunnen en mogen niet langer zeggen dat het allemaal hetzelfde is. Bijbel en Koran – allemaal hetzelfde. Nee, en nog eens nee. Wij moeten niet meegaan in die laffe vergelijking van één pot nat.

Daarom kom ik ook met het bijbelboek Job. Iedereen hier kent Job. En als wij het hebben over wat een 'beproeving' is, dan hebben we het over Job en niet over 'fitna'. En ik vraag me af wie in dit gezelschap over Job heeft gelezen in de Koran. Ayyub heet-ie daar. Ik vraag het jullie. Zeg het me. Wie van jullie? Ik zie drie voorzichtige vingers. Wim [bedoeld wordt Wim van der Camp, red.], zeg jij het. Je weet het niet meer precies? Het was kort? Ik kan je zeggen: het is heel kort. Job wordt er in negen zinnen doorheen gejaagd. Het verhaal is zo plat als een dubbeltje. In negen zinnen moet de goede man zich onderwerpen. Niks geen opstandigheid, geen wanhoop, geen ongeloof, en al helemaal niet wordt de Heer daar aangeklaagd. Mag niet bij hen. Er is niet alleen een groot verschil tussen de Bijbel en de Koran, maar – ik herhaal mezelf – die Koran is echt niet veel aan. Ik zal het niet hardop zeggen buiten dit zaaltje, want ik wil de moslims niet nog eens extra kwetsen, zeker niet op dit moment, en als premier van alle Nederlanders ben ik ook niet de aangewezen figuur om dit te doen, maar we moeten dit punt scherp uitwerken in onze visie.

We hebben nu even de tijd. Voor het debat in de Kamer over *Fitna* hebben we ons strijdplan, Ernst [Hirsch Ballin] staat klaar in de coulissen, daar kunnen jullie op rekenen. Dat is het eerste scenario.

Maar daarna komt ons tweede scenario. Pieter [van Geel] moet zich dit nog volledig eigen maken. En dan gaan we. Wilders heeft al zijn overtreffende trappen nu wel opgebruikt. Ik voorspel jullie dat hij geen prettige week zal beleven. Maar daarna – als ik er even van uit mag gaan dat er geen al te groot tumult in het Midden-Oosten uitbreekt – moeten wij rustig onze nieuwe visie neerzetten.

Wij moeten een inhoudelijk verhaal maken. De VVD gaat dat niet lukken. Die heeft geen verstand van godsdienst. En dan krijg je weer die eindeloze opsommingen van Henk Kamp. Hoeveel punten waren het wel niet over die integratie? Geen visie, maar een eindeloze hoeveelheid punten. Als ik Henk Kamp hoor praten, moet ik altijd denken aan een oude tante van me. Deze tante was gevallen en moest flink in de oefentherapie. Toen ze weer thuiskwam, had ze een trucje geleerd om uit haar stoel bij de tafel op te staan. Ze pakte met twee handen de tafel vast en zei dan: ‘1-2-3-56.’ Nou, zo praat Henk Kamp. Dat komt omdat ze daar geen visie hebben.

Maar wij moeten een inhoudelijk verhaal maken. Wij kunnen praten over het verschil tussen Jezus en Mohammed. Kan de PvdA ook niet. Zien jullie Wouter Bos op een PvdA-congres al aankomen met een verhaal over Jezus? Wij kunnen dat wel. Wij kunnen zeggen dat er een grondig verschil is tussen Jezus en Mohammed. Allebei profeten. Maar Mohammed was ook legeraanvoerder en veroveraar. Iemand die nogal heeft huisgehouden in Mekka. Iemand die een liefdesleven had – als de verhalen kloppen – waar ik niet van sta te juichen.

En jullie weten maar al te goed dat het er mij niet om gaat de verschillen te benadrukken. Ik zoek ook liever de overeenkomst. Maar we hebben voortdurend naar die overeenkomst gezocht in de dialoog met moslims. Nu vraag ik jullie: heeft een moslim wel eens gevraagd hoe het toch zit met die Drie-eenheid van jullie? En leg me dat eens uit van die Heilige Geest, hoe zit dat? Volgens mij komt het allemaal wel erg van één kant. Waarom zijn wij zo verlegen? Waarom hebben wij zo weinig zelfvertrouwen?

Ik zeg jullie: nu is het moment gekomen om ons als christenen te manifesteren. En ik zeg dit uit de grond van mijn hart. Het is nodig. Het is meer dan nodig. Waarom kunnen wij niet trots zijn op ons christendom? Ik vraag het jullie. En kom me niet aan met Rita Verdonk, die het woord ‘trots’ ook gebruikt. Rita deert me niet. Ik zeg: we moeten trots zijn op ons christendom.

Het is misschien niet gepast om hier mijn frustraties te uiten, maar neem nu zo’n Harry de Winter. Die begint, als het over terreuraanslagen gaat, doodleuk over Staphorst. Het is toch niet te geloven. En dat is al zo vaak gedaan. Die bovenstebeste mensen in

Staphorst worden vergeleken met terroristen! En ik moet zeggen: wij zijn hierin tekortgeschoten. Waarom hebben wij deze malle denkbeelden niet fel bestreden? Waarom bijvoorbeeld komt ons wetenschappelijk instituut – ja, ik bedoel ook jou, Ab [Klink]! – nooit met een grondig artikel tegen Karen Armstrong, die al ik weet niet hoeveel jaar beweert dat alle ellende afkomstig is van het fundamentalisme in alle godsdiensten. In alle godsdiensten! Ik kan het niet meer horen. Het arme Staphorst. En dan komt er ook altijd een abortusarts in Amerika voorbij. Vermoord door conservatieve christenen. En die laatste twee woorden worden uitgesproken op een manier alsof half Amerika bestaat uit bloedbroeders van Ali Chemicali. Het is echt genoeg geweest.

Ik kan jullie één ding zeggen: Frits Bolkestein heeft vele jaren lang het debat beheerst met zijn strijd tegen het cultuurrelativisme. Niet alle culturen zijn gelijkwaardig. Wij moeten nu het debat bepalen met een aanval op het godsdienstrelativisme. Niet alle godsdiensten zijn gelijkwaardig. Het is niet één pot nat! En dat wordt een harde en lange strijd.

Het is toch van de gekke dat in deze kwestie Bas van der Vlies ons de weg moet wijzen. Hebben jullie dat gelezen, gisteren op de weblog van Wouter Bos? Bos vindt dat Van der Vlies niet kritisch genoeg heeft gereageerd op de film van Wilders en schrijft hem een open brief: ‘Hoe zou je reactie zijn geweest als deze film over het christendom en de bijbel zou zijn gegaan?’ En dan schrijft Van der Vlies terug: ‘Met die vraag kan ik niets beginnen. Om de eenvoudige reden dat zo’n film niet te maken is.’ Ik kan niet anders zeggen dan dat ik dit in al zijn eenvoud een briljant antwoord vind. Ik kom zo terug op mijn grondthema, maar nu ik hier vrijuit met jullie praat, wil ik nog een voorbeeld noemen van die hopeloze vergelijking van christendom en islam. Ik had zaterdagavond in de keuken ook de televisie zachtjes aan staan. Was er een herhaling van Rondon 10. Dat was dus ongeveer rondom drie in de nacht. Zit daar een arabist, ene Leenhuis [bedoeld wordt hoogleraar arabistiek en koranvertaler Fred Leemhuis], die heel guitig beweert dat christenen ook niet deugen, want je kunt de islamitische terreuraanslagen vergelijken met wat er is gebeurd in Srebrenica: daar werden moslims vermoord door christenen. Ik mag het niet hardop zeggen, maar soms denk ik stilletjes dat onze universiteiten niet uitsluitend bevolkt worden door toptalent.

Ik keer terug naar mijn grondthema: de islam als probleem. Wat het ons, als politici, extra moeilijk maakt om over de islam te spreken, is ons idee van de scheiding van kerk en staat. Voor politici is het moeilijk om over godsdienst te spreken. We moeten ons echter

realiseren dat de islam niet alleen een godsdienst is, maar ook zijn leefregels stelt, een ethiek is en een rechtssysteem en ook een ideologie, kortom: een islamitische cultuur. En deze islamitische cultuur is natuurlijk verbonden met de islam als godsdienst. Daarover moeten en kunnen wij praten. De islamitische cultuur die hier binnenkomt, en de islamitische cultuur in de Arabisch-islamitische landen. Zo kunnen wij ook praten over de verschillende VN-rapporten over deze landen, die spreken van een gebrek aan vrijheid, een gebrek aan kennis, en ongelijkheid tussen man en vrouw. Gerard Reve schreef ooit: 'Klein gebrek geen bezwaar,' maar landen met zoveel gebrek moeten wij helpen.

Het is daarom ook belangrijk te praten over de islam zelf. Laten wij de dialoog aangaan, maar dan ook een echte dialoog. Mag ik hierbij een voorbeeld noemen. Laten we de moslims vragen naar hun beeld van het Paradijs. En ze moeten maar zeggen als ik het verkeerd begrijp, maar voor zover ik weet mogen de martelaren van de islam zich verheugen op 72 maagden in het Paradijs. Mijn vraag aan de moslims is: is dit hun geliefde beeld van het Paradijs? Is dit het hoogste: 72 maagden? Wat betekent het voor hun opvattingen over man en vrouw, over seksualiteit? Over liefde? Mag ik vragen: zijn 72 maagden niet wat veel van het goede? Is dat niet het beeld van een ongetemde seksuele begeerte? Komt dit niet in de buurt van wat je zou kunnen noemen: de pornografische zucht? Arie Slob is een debat begonnen over een lingerieclame van Hunkemöller in het centrum van Utrecht, maar naar mijn idee zouden we moeten praten over dat beeld van die 72 maagden in het Paradijs: wat is dit voor seksualiteit? Wat is dit voor liefde? Daar zou ik graag antwoord op willen hebben. En dan zijn er ook nog islamwetenschappers die onder pseudoniem publiceren en die beweren dat het hier helemaal geen maagden betreft, maar *druiven*. Mijn vraag is: waarom kunnen de moslims hier niet vrijuit over praten?

Ik rond af. Ik vind dat we Wilders moeten vergeten. Maar niet de islam. Het is tijd voor heel gewone vragen aan heel gewone moslims. En het is de hoogste tijd dat wij onszelf manifesteren. Trots op ons christendom.